

Застосування дистанційних методів навчання для формування професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики при організації самостійної роботи студентів в процесі вивчення дисципліни «Внутрішня медицина»

Журавльова Л.В., Лопіна Н.А., Огнєва О.В., Журавльова А.К.

Харківський національний медичний університет, м.Харків

На сучасному етапі розвитку інформаційно-освітніх технологій особливо перспективним є впровадження дистанційного навчання в освітній процес вищих навчальних закладів, що дозволить оптимізувати навчальний процес та підвищити рівень професійної підготовки фахівців [1,2]. При використанні дистанційних форм навчання значно збільшується частка самостійної роботи студентів, а це у свою чергу призводить до зміни змісту форм і методів навчання. А суть роботи викладача в даних умовах полягає в створенні навчально-методичного забезпечення дисципліни в електронному вигляді, у постійній роботі над внесенням необхідних змін у навчальний матеріал, розробці засобів контролю знань [1,3].

У зв'язку з цим нами була поставлена мета впровадити елементи дистанційного навчання як під час аудиторних занять, використовуючи для цього засоби дистанційного навчання, так і для організації самостійної роботи студентів в процесі вивчення дисципліни «внутрішня медицина».

Метою нашого педагогічного експерименту була теоретична розробка та експериментальна апробація застосування дистанційного методу навчання для формування професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики при організації самостійної роботи студентів в процесі вивчення дисципліни «внутрішня медицина».

З метою реалізації поставленої мети було розроблено дистанційний курс на базі фундаментальної дисципліни «внутрішня медицина (в тому числі ендокринологія)», яка викладається на кафедрі внутрішньої медицини №3

Харківського національного медичного університету на 4 році навчання. Розроблений дистанційний курс з цукрового діабету впроваджувався для організації навчального процесу в рамках першого змістового модулю «Основи діагностики, лікування та профілактики основних хвороб ендокринної системи». Дистанційний курс було розміщено на сайті кафедри <http://vnmed3.kharkiv.ua> за адресою http://vnmed3.kharkiv.ua/?page_id=750. Наприкінці вивчення курсу майбутні лікарі загальної практики повинні мати сформовані знання, уміння та навички щодо їх професійної діяльності.

Система контролю знань включала тестові завдання. При чому, студент міг спочатку здійснювати самоконтроль, використовуючи тестове завдання для самоконтролю, а потім – виконувати залікове тестове завдання.

На початку педагогічного дослідження студенти двох спеціальностей були розподілені на дві підгрупи – експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ). До експериментальної групи входили студенти із 6 груп спеціальностей «Лікувальна справа» (вітчизняні студенти) (2 групи - 1-й та 2-й медичний факультети), «Педіатрія» (2 групи – 3-й медичний факультет) та «Лікувальна справа-2» (англомовні студенти) (2 групи – 6-й медичний факультет). Загальна кількість експериментальної групи складала 74 особи.

До контрольної групи ми залучили студентів тих самих спеціальностей – «Лікувальна справа» (2 групи), «Педіатрія» (2 групи) та «Лікувальна справа-2» (2 група). Загальна кількість студентів контрольної групи складала 70 особи. Загальна кількість майбутніх фахівців КГ та ЕГ становила 144 особи.

Дані щодо складу КГ та ЕГ дослідження наведено в таблиці.

Таблиця 1. – Кількісний склад експериментальної та контрольної груп педагогічного дослідження

Групи	спеціальності			Загальна кількість студентів
	«Лікувальна справа»	«Педіатрія»	«Лікувальна справа-2»	
ЕГ	25	25	24	74
КГ	24	25	21	70

Необхідно зазначити, що контрольна та експериментальна групи були близькі за кількістю, однорідні, задовольняли вимогам до характеристик вибірок під час проведення дослідження та статистичної обробки одержаних результатів.

При проведенні педагогічного експерименту ми намагалися дослідити формування професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики в ЕГ і КГ на базі вивчення дисципліни «внутрішня медицина (у тому числі ендокринологія)», під час вивчення якої студенти експериментальної групи використовували розроблений та впроваджений дистанційний курс на аудиторних та поза аудиторних заняттях для самостійної підготовки.

Під час навчання у дистанційному курсі студенти ЕГ виконували поточний контроль за кожною темою модулю. Аналогічні завдання виконували студенти КГ під час аудиторних занять в університеті. У підсумку студенти обох груп мали підсумкову оцінку спеціальних якостей, які входили до складу професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики. Додатково оцінювалась самостійна робота студентів КГ під час виконання самостійних робіт. Майбутні фахівці, що входили до складу ЕГ працювали самостійно в курсі, доповідаючи викладачу про динаміку опрацювання модулів щодо дистанційного курсу.

У процесі формування професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики було розроблено та проаналізовано їх структуру:

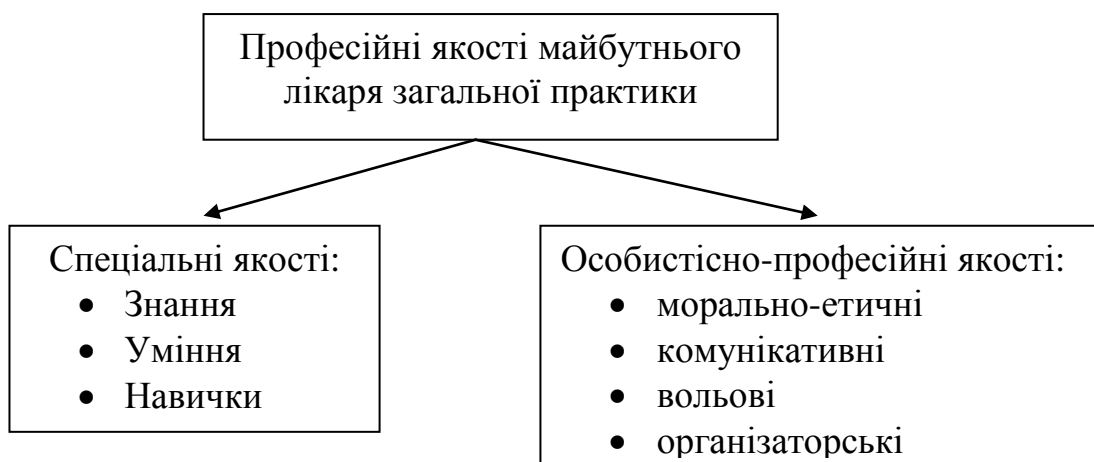

Рис.2. Структура професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики.

Також було виділено *три рівні сформованості професійних якостей майбутніх спеціалістів – низький, середній, високий.*

Високий рівень – студенти мають глибокі й усвідомлені теоретичні знання в галузі діагностування хвороб внутрішніх органів.

Середній рівень характеризується: прогалинами в усвідомленні та розумінні базових знань в галузі діагностування хвороб внутрішніх органів.

Для *низького рівня* характерними є: поверхові або майже відсутні розумінні базових знань в галузі діагностування хвороб внутрішніх органів.

Результати експериментальної роботи були визначенні не у кожній із академічних груп за спеціальностями, а шляхом узагальнення результатів експериментальної та контрольної групи окремо.

Були отримані наступні порівнювальні результати щодо сформованості спеціального компоненту професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики в контрольній групі та експериментальній групі (таблиці 2,3).

Таблиця 2 – Результати сформованості спеціального компонента професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики в КГ та ЕГ

Критерії сформованості	КГ		ЕГ	
	Конст. етап.	Контр. етап.	Конст. етап.	Контр. етап.
Низький	38,2%	27,2%	39,3%	20,4%
Середній	47,4%	54,3%	49,1%	56,4%
Високий	14,4%	18,5%	11,6%	24,2%

В контрольній групі студенти, які отримали результати, що відповідали низькому рівню сформованості спеціального компоненту професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики скоротились на 11%. В ЕГ цей показник скоротився більш суттєво, а саме на 18,9%. Кількість студентів із середнім рівнем КГ виріс на 6,9%, а в ЕГ – виріс на 7,3%. Вагомі відмінності були досягнуті щодо високого рівня сформованості відповідного показника. Так в КГ кількість студентів із високим рівнем збільшилася на 4,1%, а в ЕГ – на 12,6%.

Це свідчить про те, що під час навчання у дистанційному курсі майбутні фахівці більш ефективно формували спеціальні якості, ніж студенти, які працювали за традиційною методикою навчання.

Особистісно-професійні якості майбутніх лікарів загальної практики, які входили до складу відповідних професійних якостей були оцінені шляхом використання методу спостереження, бесіди зі студентами під час виконання завдань. Крім того, ми використовували багатопрофільний опитувальник ММРІ та 16-факторний опитувальник Кеттела. Порівняльна таблиця динаміки формування особистісно-професійного компонента професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики наведено в таблиці 3.

Таблиця 3 – Динаміка сформованості особистісно-професійного компонента професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики в КГ та ЕГ

Рівні сформованості	КГ		ЕГ	
	Конст. етап.	Контр. етап.	Конст. етап.	Контр. етап.
Низький	42,1	31,3	43,7	26,1
Середній	39,2	47,4	38,8	42,2
Високий	18,7	21,3	17,5	31,7

Таким чином, на контрольному етапі було перевірено стан сформованості особистісно-професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики. В ЕГ кількість студентів, які мали низький рівень знизилася на 17,6%, в КГ – на 10,8%. Середній рівень одержали на 3,4% більше порівняно із констатувальний етапом студенти ЕГ та на 8,2% осіб у КГ відповідно. Більш висока динаміка зростання кількості студентів КГ які опинилися на середньому рівні пояснюється тим, що серед студентів ЕГ більшість досягла високого рівня, минаючи середній. Так, кількість студентів із високим рівнем особистісно-професійних якостей зросла на 14,28% майбутніх фахівців ЕГ та лише на 2,63% студентів КГ.

Отримані результати ЕГ та КГ свідчать про те, що традиційні методи навчання відводять недостатню увагу застосуванню дистанційного методу

навчання, спостерігається пасивна участь студентів на практичних заняттях, незначна увага приділяється зв'язку практичних завдань із професійною діяльністю майбутніх фахівців, їх мотивації до самостійної роботи та покращення професійних якостей.

Узагальнені результати представлені у таблиці 4.

Таблиця 4 – Динаміка сформованості професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики в ЕГ та КГ

Рівні сформованості	ЕГ		КГ	
	Конст. етап	Контр. етап	Конст. етап	Контр. етап
Низький	40,15%	29,25%	41,50%	23,25%
Середній	43,30%	50,85%	43,95%	49,30%
Високий	16,55%	19,90%	14,55%	27,95%

Аналізуючи одержані результати педагогічного експерименту, можна зробити висновки про те, що в ході експерименту кількість студентів ЕГ та КГ, які мали низький рівень сформованості професійних зменшилася. В ЕГ кількість зменшилася на 10,9%, в КГ – на 18,25%.

Майбутні фахівці ЕГ, які мали середній рівень розвитку професійних якостей зросла на 5,35% осіб, а в КГ – відбулося збільшення цього показника на 7,55%. Це зумовлено тим, що в ЕГ суттєво зросли показники студентів, у яких було виявлено високий рівень професійних якостей. Цей показник зріс на 13,4% у майбутніх лікарів загальної практики, які входили до складу ЕГ. Збільшення числа студентів у КГ, яким був характерний високий рівень сформованості професійних якостей, становило лише 3,35% студентів КГ, що є істотно меншим у порівнянні із результатами ЕГ. Таким чином, наведені результати педагогічного експерименту з формування професійних якостей у майбутніх лікарів загальної практики свідчать про суттєві відмінності їх сформованості серед студентів КГ та ЕГ, і підтверджують ефективність впровадження дистанційного методу у навчальний процес Харківського національного медичного університету.

З наведених даних видно, що кардинально знизився відсоток студентів із низьким та середнім рівнями сформованості професійних якостей в ЕГ, порівняно із даними, отриманими у КГ. Натомість у майбутніх фахівців, що належали до ЕГ, виріс відсоток із високим рівнем сформованості професійних якостей. При порівнянні результатів КГ та ЕГ було виявлено достовірні відмінності, відповідно до показників сформованості професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики за критерієм Мана-Уїтні та Вілкоксона (при $p \leq 0,05$).

В цілому аналіз і інтерпретація результатів експериментального дослідження підтверджують, що професійні якості майбутніх лікарів загальної практики формуються і мають тенденцію до підвищення в спеціально створених умовах впровадження дистанційного методу навчання зокрема для підвищення якості самостійної підготовки студентів. Впровадження у навчальний процес розробленого дистанційного курсу, що дозволив більш ефективно сформувати професійних якостей майбутніх лікарів загальної практики.

Проведене дослідження відкриває подальші перспективи науково-практичного висвітлення проблеми формування професійних якостей: розширення методичної бази, вивчення особливостей розвитку відповідних особистісно-професійних якостей у майбутніх фахівців, розкриття механізмів впливу особистісно-професійних якостей на розвиток спеціальних якостей, що є важливими у професійній діяльності майбутніх лікарів загальної практики.

Список літератури

1. Визначення критеріїв якості в системі безперервного професійного розвитку лікарів та провізорів на основі концепції кредитів / Ю. В. Вороненко, А. М. Сердюк [та ін.] // Медична освіта. – 2007.– №3.– С. 11–15.
2. Кухаренко В.М. Розвиток дистанційного навчання на сучасному етапі. - Науковий вістник Національної академії статистики, обліку та аудиту. Зб. наук. праць – №2. – 2012. – с. 117 –121.

3. Медична освіта у світі та в Україні / [І. Є. Булах, О. П. Волосовець, В. С. Москаленко та ін.]. – К.: Книга плюс, 2005. – 384 с.